

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, datums skatāms laika zīmogā

Nr. 12/6-3

Atzinums par 2024. gada 6.janvārī raidījumā “Panorāma” pārraidīto sižetu “VID ģenerāldirektora konkurss nesasniedz cerēto rezultātu”

2024.gada 28.aprīlī Latvijas elektronisko sabiedrisko mediju ombuds Anda Rožukalne (turpmāk tekstā arī – ombuds) pēc pašas iniciatīvas uzsākusi 2024. gada 6.janvārī raidījumā “Panorāma” pārraidītā sižeta “VID ģenerāldirektora konkurss nesasniedz cerēto rezultātu” (<https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/315242/panorama>, 02:18 – 08:33) vērtēšanu atbilstoši Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajām vadlīnijām.

Lai izvērtētu sižetu, ombuds no 2024.gada 28.aprīļa līdz 27.maijam iepazinās ar minēto sižetu, vērtēja tā saturu un uzdeva jautājumus VSIA “Latvijas Televīzija” (turpmāk – LTV) galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un LTV žurnālistei Oditai Krenbergai.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

konstatē:

[1] Ņemot vērā sižetā pausto informāciju, ombuds pēc pašas iniciatīvas uzsākusi 2024. gada 6.janvārī raidījumā “Panorāma” pārraidītā sižeta “VID ģenerāldirektora konkurss nesasniedz cerēto rezultātu” satura vērtēšanu atbilstoši Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajām vadlīnijām. Sižeta vērtēšanas procesā pievērsta uzmanību tajā sniegtās informācijas struktūrai, viedokļiem, to daudzveidībai un izklāsta skaidrībai. Notika konsultācija ar komunikācijas ētikas ekspertiem. Minētā sižeta vērtēšanā tika uzklauts arī tā autoru viedoklis un argumenti par sižeta mērķi, viedokļu daudzveidību un citiem žurnālistikas profesionālajiem aspektiem.

[2] 2024. gada 23.maijā tika saņemta LTV galvenās redaktora S.Roķes atbildes vēstule Nr. 119/1-6.2, kurā sniegtas atbildes uz ombuda jautājumiem par sižetu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne
secina:

[3] 2024. gada 6.janvārī raidījumā “Panorāma” pārraidītajā sižetā “VID ģenerāldirektora konkurss nesasniedz cerēto rezultātu” tiek vēstīts par Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora amata konkursa norisi, jautājot, “kāpēc VID vadītāja amats nav iekārojams tiem, kuri sevi izcili pierādījuši, radot veiksmes stāstus privātbiznesa vadībā”.

[4] LTV galvenā redaktore S.Roķes vēstulē ombudam par sižeta mērķi norāda, ka “mērķis bija pastāstīt par radušos situāciju VID ģenerāldirektora izraudzīšanā. Tā bija neparasta. Pirmo reizi finanšu ministrs personīgi reklamēja konkursu īpašā video kopā ar LDDK ģenerāldirektoru un LTRK valdes priekšsēdētāju, aicinot pieteikties *“uz vienu no valsts visinteresantākajām darba vietām - VID vadītāju. Tā ir viena no valsts lielākajām organizācijām, kurā kopā strādā gandrīz 4000 cilvēku un ir atbildīgi gan par muitas darbību Latvijas valstī, gan arī par nodokļu iekasēšanu visā Latvijas teritorijā.”*

Tika norādīts uz ārkārtīgi ambicioziem mērķiem - ka Latvijas VID ir jāklūst par vienu no efektīvākajām nodokļu un muitas administrācijām Eiropā un ka no jaunā VID vadītāja *“ir atkarīgs tas, cik labi mēs visi kopā dzīvosim, cik pārtikusi būs mūsu valsts un kā raudzīsies uz mums visi starptautiskie partneri.”*

Neraugoties uz plašo reklāmu, pieteicās tikai 20 pretendenti, un no tiem tikai trīs bija vērts sūtīt uz kompetenču vērtēšanas intervijām. Konkurss noslēdzoties, apstiprināšanai amatā tika virzīti divi kandidāti, nevis viens, jo nebija skaidri redzama uzvarētāja. Izskanēja pat versija, ka konkurss varētu beigties vispār bez rezultāta.”

[5] Savukārt par avotu atlasīti un apgalvojumu, ka VID vadībā nepieciešams "cilvēks no malas", neanalizējot vismaz vienu no citām iespējamām pieejām, piemēram, iespēju, ka uzņēmumā izaug talantīgs tā nākotnes vadītājs, S.Roķe atbild, ka “nav šaubu, ka uzņēmuma iekšienē var izaugt talantīgs tā nākotnes vadītājs. /../ Konkursa izsludinātāji un rīkotāji cerēja nevis uz talantiem, kas

var izaugt, bet uz tādiem, kas ir jau gatavi, kas sevi jau ir apliecinājuši un kuru talantus citi jau ir spējuši pamanīt un novērtēt.”

[6] Par sižeta satura atbilstību redakcionālo vadlīniju 1.4. sadaļā minētam principam "Izvairīšanās no stereotipizācijas" galvenā redaktore sniedz atbildi: “Ņemot vērā sižeta veidošanas laikā veiktās intervijas un aizkadra sarunas ar cilvēkiem, kuri tieši iesaistīti kandidātu atlasē, un atspoguļojot viņu viedokli par atlases procesu, neveiksmīgiem mēģinājumiem uzrunāt pretendētus pašiem un par konkursa rezultātiem, neuzskatām, ka konkrētais sižets pārkāpj minēto principu. Sižeta autorei nebija pamata apšaubīt šādus viedokļus – īpaši, ja visi uzrunātie faktiski bija vienādās domās.”

[7] Izvērtējot LTV1 raidījuma “Panorāma” sižetu, noskaidrots, ka tā struktūru veido šādas daļas:
- (02:21) – raidījuma vadītāja Laura Vonda piesaka sižetu ar vārdiem: “Cerības uz spožu kandidātu piesaisti izplēnējušas” un pēc situācijas skaidrojuma piebilst, ka “atkal ģenerāldirektora amatā būs jāieceļ kāds no jau iepriekš VID sistēmā strādājošiem ierēdņiem” un noslēdz pieteikumu: “Kādēļ VID vadītāja amats nav iekārojams, tiem, kuri izcili sevi pierādījuši, radot veiksmes stāstus privātbiznesa vadībā”.

(02:52 – 03:20) žurnāliste ievada sižetu, informējot par finanšu ministra izvirzīto mērķi;

- (03:20 – 04:10) tiek pārraidīta reklāma par Valsts ieņēmumu dienesta konkursu, kurā tiek uzsvērta VID nozīme ekonomikas izaugsmē;

- (04:11 – 04:51) žurnāliste informē par konkursa rezultātiem, par pieteikumu skaitu, kas ir krietni mazāks kā uz Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras vadītāja amatu; tiek minēts arī atalgojums un no privātpersonām izskanējušās vēlmes par atalgojuma apjomu, tomēr galvenais iemesls – “VID reputācija”, kas vēlāk, jau detalizēti analizējot intereses tūkumu par VID vadītāja vakanci, skaidri un nepārprotami sasaistīta par iespējamo politisko ietekmi;

- (04:52 – 05:18) Valsts kancelejas direktors skaidro par konkursa gaitu un iemesliem, kā šis amats tiek vērtēts sabiedrībā, izceļot kāda kandidāta bažas, ka pēc šāda amata “mana karjera būs sagrauta”;

- (05:19 – 05:32) žurnāliste turpina par piedalīšanās konkursā atteikuma iemesliem, izceļot politiskās ietekmēšanas riskus (sākot no 5:24);

- (05:33 – 06:07) personāla atlases speciālists skaidro iemeslus, kādēļ varētu būt pieteicies neliels skaits pretendentu;

- (06:08 – 06:25) žurnāliste skaidro situāciju ar vadītāja izvēli no esošo darbinieku vidus, konkrēti divām personām;

- (06:26 – 07:02) bijusī VID ģenerāldirektore skaidro, kādēļ vadītāja izvēle no esošajiem

darbiniekiem nav efektīva; paužot viedokli, ka “cilvēks no malas” varētu vairāk ko sasniegt;

- (07:03 – 07:19) žurnāliste turpina citēt bijušās VID ģenerāldirektores viedokli, kurā uzsvērts, ka svarīgi būtu VID reformēt un tikai tad meklēt jaunu vadītāju, noslēgumā žurnāliste apkopo iepriekš teikto ar vārdiem “tagad būs jāstrādā ar to, kā ir”;

- (07:20 – 07:33) finanšu ministrs skaidro, kā turpinās strādāt, veidojot VID reputāciju;

- (07:34 – 07:48) Valsts Kancelejas direktors pauž viedokli, ka VID gadījumā nepieciešama laba sadarbība ar ministriju un ministru;

- (07:49 – 07:58) žurnāliste pauž personāla atlases speciālista viedokli par VID reputāciju saistībā ar izvēli starp divām esošajām darbiniecēm;

- (07:59 – 08:20) personāla atlases speciālists skaidro savus uzskatus par VID ģenerāldirektora lomu un tēlu sabiedrībā;

- (08:21 – 08:30) žurnāliste noslēgumā pauž konkursa rīkotāju un personāla atlases speciālista viedokli, ka “sludināt jaunu konkursu tagad nebūtu jēgas”.

[8] Sarunā ar sižeta autori noskaidrots, ka viņa nav vēlējusies pretstatīt konkursa rīkotāju vēlmes un konkursa komisijas izvēlēto kandidāšu īpašības. Sižeta autore savos vērtējumos paļāvusies uz bijušās VID vadītājas pārliecību, ka kandidāts no malas būs vairāk piemērots VID reformēšanai, jo ilgākā laikā pārliecinājusies, ka viņas vērtējumam var uzticēties. Sižeta veidotāja atzīst, ka tajā pietrūkst konkursā izvēlēto darbinieču skatījums, bet viņas jau bija informējušas, ka nekomentēs situāciju. Tāpēc viņu pašvērtējums vai piedalīšanās motivācijas, kā arī redzējuma par iespējam reformēt VID sižetā nav iekļauts. Savukārt citi VID vadītāja izvēles procesā iesaistītie nebija gatavi detalizēti stāstīt par konkursa norisi, izvairoties atklāt ierobežotas pieejamības informāciju.

[9] Konkrētais sižets ir par nozīmīgu jautājumu, lēmums par tā veidošanu ir pamatots. Vērtējot sižeta saturu, noskaidroju, ka tajā ir izmantoti dažādi avoti, skartas vairākas nozīmīgas tēmas:

- konkursa rīkošana un tā reklāma;

- konkursa norise un kandidātu atlase;

- izvēlētās kandidātes;

- konkursa gaitas un rezultātu efektu prognozēšana.

Sižetā nepilnīgi ir atainoti divi sižetā atspoguļotie temati. Viens, kas izskan raidījuma “Panorāma” sižeta pieteikumā – “kādēļ VID vadītāja amats nav iekārojams, tiem, kuri izcili sevi pierādījuši, radot veiksmes stāstus privātbiznesa vadībā”; otrs – konkursa rezultāti, komentējot divu kandidāšu atbilstību. Tomēr izvirzītais jautājums tiek sasaistīts ar izvēlēto VID reputāciju, kandidāšu

potenciālu, zaudējot sākotnējā jautājuma un ietvertā satura proporcionālo sadalījumu jeb līdzsvaru temata atklājumā. Līdz ar to nav skaidrs, kāds ir sižeta mērķis, vai akcentēt VID reputācijas problēmas vai VID ģenerāldirektora amata konkursa norisi.

Galvenā redaktore S.Rože atbildēs norāda, ka sižeta “mērķis bija pastāstīt par radušos situāciju VID ģenerāldirektora izraudzīšanā.” Kā redzams sižetā, tas netiek īstenots, bet tiek papildināts ar citiem papildu problēmjautājumiem.

Vienā ziņu sižetā nav iespējams atspoguļot visas tajā minētās tēmas. Tomēr vairāku tēmu klātbūtne un argumentu pretrunīgums par to, kas ir un kas nav labs VID ģenerāldirektora kandidāts (daļa no tiem nav atspoguļoti, bet ir bijuši žurnālistes rīcībā) radījis situāciju, ka jau no pirmajām sižeta sekundēm tajā galvenokārt akcentētas konkursa rīkotāju ieceres un tā gaitā piedzīvotās neveiksmes, implicīti sniedzot vēstījumu, ka divas pēdējai atlasei izvēlētās pretendentes netieši ilustrē šo neveiksmi. Gan sižeta pieteikumā, gan tā nosaukumā ir uzsvērts, ka konkursa norise un tā rezultāts nav atbilstošs gaidītajam, vairākās sižeta vietās žurnālistes tekstā un arī vienas intervētās personas teiktajā tiek izcelts viens kritērijs – ideālais kandidāts nāks no uzņēmēju vides, un tas nav saistīts ar VID. Publiskajā uzrunā, aicinot piedalīties konkursā, šis aspekts gan nav minēts un citu avotu teiktajā nav definēts kā nozīmīgs atlases kritērijs. Tomēr sižetā nav atspoguļots kandidātu atlases process, tajā definētie VID vadītāja zināšanu, prasmju un kompetenču kritēriji, pēc kuriem skatītāji varētu saprast konkursā izvēlēto kandidāšu piemērotību atbildīgajam amatam. Tajā gan pieminēts konstruktīvs priekšlikums, kas ļautu uzlabot VID vadītāja izvēles procesu.

Žurnāliste ir skaidrojusi, kāpēc daļa uzrunāto kandidātu nav startējuši konkursā. Sižetā gaitā ir saprotams, ka vairāku iemeslu vidū galvenais atteikums piedalīties VID ģenerāldirektora amata konkursā iemesls ir nākamā vadītāja iespējamā politiskā ietekmēšana. Turpmāk sižetā žurnāliste noskaidroto ārējo iemeslu neapspriež ar politiski atbildīgajām personām (finanšu ministrs u.c.), bet uzklausā vispārīgu vīziju par kandidātu atbilstību un darbības uzdevumiem, pienākumiem veidot un uzlabot VID zīmolu. Spriežot pēc sižeta autore akcentētā (tā pieteikumā un secinājumu daļā), netieši apgalvots, ka konkursa gaitā izvēlētās VID vadītāja amata pretendentes it kā nav atbilstošas konkursa rīkotāju iecerēm. Konkrēti pierādījumi tam nav sniegti. Šāds sižeta informācijas rāmējums novirza uzmanību no politiskās ietekmēšanas problēmas uz VID ģenerāldirektora konkursa veidotāju vilšanos par sava darba rezultātu, nepamatoti vienkāršojot gan VID ģenerāldirektora lomu, uzdevumus un atlases kritērijus, gan dažādas augstāko vadītāju personāla atlases problēmas, radot negatīvu priekšstatu par konkursā atlasītajām kandidātēm. Tādējādi notiek novirzīšanās no galvenā mērķa. Viedokļu gūzmā tiek zaudēta Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora amata atlases konkursa būtība, kā arī ģenerāldirektora pienākumi un

uzdevumi.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

vērš uzmanību:

[10] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

atzīst:

[11] Veidojot sižetu par VID vadītāja konkursu, nav apzināti pārkāptas Redakcionālās vadlīnijas, bet informācijas izkārtojumā, secinājumos, nepietiekamā konteksta dēļ, vārdu izvēlē konstatējama tendenciozitāte, tādējādi nepilnīgi ievērojot objektivitātes principu.

Autores tekstā ietvertie secinājumi (piemēram, “atkal ģenerāldirektora amatā būs jāieceļ kāds no jau iepriekš VID sistēmā strādājošiem ierēdņiem”, “tagad būs jāstrādā ar to, kā ir”) piešķir ziņas saturam neatbilstoši subjektīvu vērtējumu un rada šādus profesionālās ētikas riskus:

- nevienlīdzīga potenciālo un reālo VID ģenerāldirektora kandidātu vērtēšana, izmantojot tikai vienu kritēriju (iepriekšēja saistība vai tās trūkums ar darbu VID) un stereotipu veidošana, izmantojot vienu, ar darba gaitām saistītu profesionālās piemērotības pazīmi. Sižetā kandidātes raksturotas kā ambiciozas, ar augstām darba spējām un pieredzi VID, bet nav minētas prasmes, zināšanas, kompetences un pieredze, kas likusi konkursa komisijai kandidātes novērtēt kā atbilstošas kritērijiem;
- nepietiekami kritiska avotu sniegtās informācijas novērtēšana, sižetā izceļot un tā pamatā liekot konkursa rīkotāju mērķus un secinājumus, nevis neitrālu notikumu, procesu un personu atspoguļojumu;
- objektivitātes pārkāpuma risks, jo sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas nosaka, ka “Sabiedriskie mediji satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi. Nav pieļaujama tendenciozitāte satura izklāstā, ziņu vai materiāla izkārtojumā, balss intonācijā vai vārdu izvēlē.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

iesaka:

[12] - ziņu sižetu, kuru pamatā ir dažādu personu viedokļi, veidošanas procesā papildu kritiski vērtēt konkrētu viedokļu saturu, to izteikšanas mērķus, atbilstību žurnālista mērķiem un iespējamo ietekmi uz sabiedrības izpratni par nopietniem procesiem;

- lai izvairītos no stereotipizācijas riska, nepieļaut vienpusīgu cilvēku, procesu, problēmu vērtējumus.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Anda Rožukalne

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU